

ombudsman
veřejný ochránce práv

Výchovný ústav, střední škola a středisko výchovné péče, Hostinné

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	B. Smetany 474, 543 71 Hostinné
Zřizovatel:	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Ředitel:	Mgr. Bc. Petr Chlumák
Typ zařízení:	výchovný ústav
Kapacita:	32 dětí
Datum návštěvy:	17. – 18. června 2019
Datum vydání zprávy:	20. září 2019
Návštěvu provedli:	Mgr. Martin Drobík, Mgr. Tereza Hanelová, Mgr. Bc. Tereza Gajdušková, Mgr. Barbora Matějková a Mgr. Veronika Sedláková

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv

Obsah

Úvodní informace	3
Shrnutí	6
Prostředí	8
1. Výchovné skupiny.....	8
2. Soukromí při hygieně	10
Pobyt dítěte v zařízení	11
3. Provázanost výchovného ústavu a střediska výchovné péče	11
4. Pobyt dítěte mimo zařízení	12
5. Testování dětí na přítomnost návykových látek	14
6. Průběh dne	18
7. Ukládání opatření ve výchově	18
8. Stravování.....	19
Přehled opatření k nápravě	21

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Na základě ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, vykonávám činnost národního preventivního mechanismu, v jehož rámci provádím **systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě**. Důvodem omezení na svobodě je rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo závislost osoby na poskytované péči. Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob omezených na svobodě před všemi formami špatného zacházení.¹ Výchovné ústavy představují zařízení ve smyslu § 1 odst. 4 písm. a) a c) zákona o veřejném ochránci práv.

Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv.² Pracovníky jsou právníci, speciální pedagogové a sociální pracovníci. Šetření spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a umístěnými dětmi, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.³ Charakter návštěv je **preventivní, s cílem působit do budoucna** a zvyšovat standard péče o děti s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou v České republice.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Z každé systematické návštěvy **pořizuji zprávu, jejíž součástí mohou být návrhy opatření k nápravě**. Zpráva slouží k dialogu se zařízeními a jako vodítko k prevenci nebo odstranění špatného zacházení. Zpráva nepopisuje praxi zařízení, která odpovídá dobrým standardům zacházení. Proto může působit negativním dojmem. Prosím čtenáře, aby zprávu četli s tímto vědomím a nepovažovali mé závěry za nedocnění náročné práce zařízení.

Zprávu zašlu zařízení a vyzvu je, aby se k mým zjištěním a navrženým opatřením vyjádřilo.⁴ Jsem připravena zabývat se předloženými argumenty. Navržená opatření k nápravě jsou zpravidla různá svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Při jejich formulaci navrhuji také termín realizace, přičemž očekávám,

---

1 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy může mít špatné zacházení například podobu nerespektování práva na soukromí, práva na rodinný život (neoprávněné omezování kontaktu s rodinou), nerespektování sociální autonomie či práva dítěte na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

2 V souladu s § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

3 V souladu s § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

4 Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

že zařízení jej buď respektuje, nebo odůvodněně navrhně jiný termín. Pro snazší orientaci poskytují v závěru zprávy jejich přehled.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Je-li jejich realizace náročná, je třeba je provést v nejkratší možné době. Za bezodkladná pokládám opatření, která považuji za naléhavá a přiřkládám jim velkou důležitost, anebo která považuji za objektivně snadno realizovatelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho, tří, šesti měsíců, jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním formuluji tam, kde je třeba zavést do praxe určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že se tak stane bezodkladně a bude se dbát na uplatňování do budoucna.

Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že opatření bylo realizováno a jak, nebo (2) kdy a jak se tak stane, nebo (3) navrhně jeho alternativu.

Shledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je pak vysvětlení zjištěných pochybení, doložení navržených opatření k nápravě či hodnověrný příslib jejich realizace. **Neshledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (případně vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁵ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení), včetně obdržení vyjádření, na svých internetových stránkách⁶ a v databázi Evidence stanovisek ochránce ESO.⁷

Po provedení série souvisejících návštěv **vydávám tzv. souhrnnou zprávu**. Tu také zveřejňuji a doručuji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní navštívené zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně formuluji standard dobrého zacházení. Cílem také je, aby zpráva byla k dispozici nenavštíveným zařízením jako vodítko k odstranění nebo prevenci špatného zacházení.

Co se týče obsahu zprávy, tak v kazuistikách jednotlivých dětí používám s ohledem na ochranu osobních údajů písmena, která neoznačují jméno ani příjmení konkrétního dítěte. Zařízení mimo rámec této zprávy sdělím, o které konkrétní dítě se v jednotlivých kazuistikách jedná.

---

5 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

6 Veřejný ochránce práv - ombudsman [online]. Brno: © Kancelář veřejného ochránce práv [cit. 2019-08-26]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>.

7 Evidence stanovisek ochránce (ESO) je dostupná z: <http://eso.ochrance.cz/Vyhledavani/Search>.

Charakteristika zařízení

Výchovný ústav, střední škola a středisko výchovné péče, Hostinné, je školským zařízením pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, zřízený Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. V rámci návštěvy byl navštíven pouze výchovný ústav (dále jen „zařízení“). Do výchovného ústavu jsou umísťováni chlapci ve věku 15 – 19 let s nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou.

Deklarovaná kapacita v době návštěvy byla 32 dětí. V zařízení bylo v době návštěvy evidováno 19 dětí, přítomno jich bylo 17 (2 se nacházely na útěku). Na základě rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy se v zařízení nacházelo 16 dětí, 1 dítě bylo v zařízení na základě předběžného opatření, 2 děti měly se zařízením uzavřenou smlouvu o dobrovolném pobytu. Děti byly rozděleny do tří výchovných skupin po 5 – 7 dětech.

Zařízení se nachází na okraji obce Hostinné. V prostorech objektu se kromě výchovného ústavu nachází i internátní oddělení střediska výchovné péče (ambulantní část střediska výchovné péče se nachází v jiné obci) a střední škola. Zařízení nabízí dětem umístěným v zařízení dva učební obory: stavební práce a praktickou škola dvouletou. Tyto obory navštěvuje pouze část umístěných dětí (střední školu v zařízení nenavštěvuje žádné z dětí mimo výchovný ústav), většina dochází do běžných externích škol (některé z dětí studovaly v době návštěvy místní gymnázium).

Součástí areálu je i zahrada s ovce. Děti jsou do péče o zvířata zapojeny.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 17. – 18. června 2019 bez předchozího ohlášení. Ředitel Mgr. Bc. Petr Chlumák byl o návštěvě osobně informován při jejím zahájení. Zaměstnanci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) mu předali pověření k provedení návštěvy, vyžádali si potřebnou součinnost a dokumentaci.

Návštěvu provedly právničky Kanceláře Mgr. Bc. Tereza Gajdušková, Mgr. Tereza Hanelová, Mgr. Barbora Matějková a Mgr. Veronika Sedláková. Na šetření se též podílel pověřený expert z oboru speciální pedagogiky Mgr. Martin Drobík.

Zaměstnanci Kanceláře navštívili všechny výchovné skupiny, do nichž se zařízení v rámci organizační struktury dělí. Hovořili s ředitelem zařízení, vedoucím vychovatelem, psychologem, etopedkou, vychovateli jednotlivých výchovných skupin a umístěnými dětmi. Na místě zastižený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkují.

Shrnutí

V zařízení jsem se nesetkala se špatným zacházením, naopak se domnívám, že umístěným dětem je poskytována kvalitní péče a v některých oblastech může jít ostatním zařízením příkladem.

Jako **největší nedostatek** vnímám v současnosti nastavený **system povolování pobytu dětí u rodičů**. Dětem jsou povolovány zpravidla dva víkendové pobyty mimo zařízení za měsíc; častější pobyty jsou podmíněny výsledkem týdenního hodnocení dítěte a negativním výsledkem testu na přítomnost návykových látek. V případě nevhodného chování dítěte je pobyt u rodiny zrušen na základě opatření ve výchově. Zařízení tímto způsobem **nerespektuje zákonnou právní úpravu a neodůvodněně zasahuje do práv umístěných dětí**.

Naopak pozitivně hodnotím zejména neuplatňování tzv. adaptační doby⁸ u nově příchozích dětí. Ač tento institut nemá oporu v zákoně, jeho využívání je ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy rozšířenou praxí.

Rovněž oceňuji, že většina dětí dochází do externích škol, ač je při zařízení zřízena střední škola. Chvályhodné je i to, že dětem nejsou po návratu z útěku automaticky ukládána opatření ve výchově.

Tyto faktory zřejmě společně přispívají k nízké míře útěků a celkově vyjadřované spokojenosti dětí s pobytem v zařízení.

---

⁸ Jako tzv. adaptační dobu označují zařízení časový interval následující těsně po příjmu dítěte do zařízení (většinou se jedná o několik týdnů). Dítě je v tomto období nezákonně omezováno na svých právech (typicky se jedná o neumožnění samostatných vycházek, nepovolování pobytů mimo zařízení a nepovolování návštěv včetně návštěv rodinných příslušníků, případně celkového omezení kontaktu s rodinou a blízkými osobami). Tato opatření bývají ze strany personálu odůvodňována neznalostí povahy a poměrů dítěte, a tudíž nutností několikátýdenního pozorování jeho chování.

ombudsman
veřejný ochránce práv

Sp. zn.: 51/2019/NZ/TH
Č. j.: KVOP-43166/2019
Výchovný ústav, SŠ a SVP,
Hostinné

Prostředí

---

1. Výchovné skupiny

V zařízení se nachází celkem 5 samostatných bytových jednotek. Z tohoto počtu slouží 4 jako výchovné skupiny, ve zbývajících se nachází internátní oddělení střediska výchovné péče. Vzhledem k nenaplnění kapacity zařízení v současnosti fungují pouze 3 výchovné skupiny. Oddělení střediska výchovné péče má být v blízké budoucnosti přemístěno na samostatnou budovu.

Vybavení výchovných skupin je velmi obdobné. Každá výchovná skupina sestává z obývacího pokoje s kuchyňským koutem, koupelny, toalet a pokojů dětí. Výzdoba prostor výchovných skupin byla poměrně strohá, odpovídá však zřejmě vkusu dospívajících chlapců.

1.1 Pokoje dětí

Všem dětem by měla být nabízena možnost využít uzamykatelný prostor k bezpečnému uložení svých osobních věcí, nejlépe v jejich pokoji. Tuto možnost nelze nahradit možností úschovy věcí u vychovatelů. Dospívajícím dětem, podle míry jejich vyspělosti a sebeobslužných schopností, by měla být nabízena možnost uzamknutí celého pokoje.⁹

Jednotlivé výchovné skupiny disponují vždy 3 ložnicemi pro 2 až 3 děti. Na druhém patře je však s ohledem na vnitřní stavební uspořádání vždy jedna z ložnic průchozí (viz obr. 1). Děti v průchozích pokojích přicházejí o velkou část soukromí, které pokoj jinak nabízí. Stávající stavební uspořádání s průchozími pokoji hodnotím jako nevhodné. Zároveň nemám informace o tom, že by se plánovala přestavba těchto prostor. **S ohledem na zajištění soukromí dětí zahrnující i možnost zamykání pokojů (viz níže), doporučuji zařízení, aby se pokusilo stávající uspořádání změnit, popřípadě využívat jiné prostory.** Nabízí se možnost využití prostor střediska výchovné péče po přesunu dětí ze střediska na jinou budovu. Rovněž se domnívám, že by bylo vhodné primárně využívat prostory výchovných skupin bez průchozích pokojů (v době návštěvy nebyla z důvodu nenaplnění kapacity zařízení využívána jedna z výchovných skupin na třetím patře, která přitom průchozí ložnice nemá).

Děti mají pokoje vybaveny nejnужnějším nábytkem – postel, společný stůl se židli a otevřené police, které slouží jako šatní skříň (viz obr. 2). Každé dítě má rovněž svůj uzamykatelný stolek, kam si může ukládat cennosti. Nikoliv všechny děti tuto možnost využívají (např. u sebe nemají nic cenného, nebo se jim věci nechce zamykat), tuto možnost však mají k dispozici. Pokoje si děti uzamykat nemohou.

---

⁹ Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. *Veřejný ochránce práv - ombudsman* [on-line]. Brno: © Kancelář veřejného ochránce práv [cit. 2019-08-26]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/2012_skolska-zarizeni.pdf, 2011, odst. 132.

Oceňuji, že děti mají přímo na pokoji k dispozici uzamykatelný prostor. Domnívám se však, že vzhledem k tomu, že se v zařízení nacházejí pouze děti starší 15 let, tak **by všem dětem měla být rovněž nabízena možnost si svůj pokoj uzamknout**. Dávám zařízení rovněž na zvážení možnost pořízení šatních skříní, které by nahradily současný systém otevřených polic. Ty umožňují procházejícím osobám vidět vše, co v nich děti mají, a neposkytují tak dostatečnou míru soukromí.

Obr. 1 Vhled do průchozího pokoje

Obr. 2 Vybavení pokoje dětí

Opatření:

- 1) **Umožňovat dětem, aby si mohly uzamknout svůj pokoj (průběžně).**
- 2) **Sdělit, jakým způsobem bude zařízení řešit stávající stavební uspořádání výchovných skupin (spolu s vyjádřením ke zprávě).**

1.2 Zábrany na oknech

Na oknech jedné z výchovných skupin na 3. patře se nacházejí na oknech kovové „zábrany“, které neumožňují okno otevřít. Lze je takto pouze pootevřít (viz obr. 3).

Ředitel v rozhovoru uvedl, že tyto zábrany byly na okna nainstalovány již před delší dobou. Jejich účelem bylo zabránit dětem ve vstupu na střechu budovy. Ředitel dále uvedl, že si je vědom toho, že tento svůj účel již neplní a jejich existenci již nadále nevnímá jako potřebnou. Vzhledem k tomu, že tyto zábrany neslouží k zajištění bezpečnosti dětí (na oknech v ostatních patrech se zábrany nenacházejí) a v zařízení se nenacházejí žádné děti s uloženou ochrannou výchovou,¹⁰ doporučuji je odstranit.

---

10 Zábrany v oknech mohou být teoreticky vnímány jako speciálně stavebně-technický prvek sloužící k zabránění útěku dětí s uloženou ochrannou výchovou podle ustanovení § 15 odst. 1 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Obr. 3 Zábрана na okně

Opatření:

- 3) Odstranit zábrany z oken (do 3 měsíců).**

2. Soukromí při hygieně

Děti by měly mít zajištěno soukromí během každodenních hygienických činností,¹¹ přičemž důležitost této potřeby roste úměrně s přibývajícím věkem dětí. Je tedy nezbytné, aby byly toalety a koupelny uzamykatelné a sprchové kouty obsahovaly prvky zaručující soukromí, např. závěsy nebo matná skla.

Uzamykatelné mechanismy v koupelnách a toaletách jednotlivých výchovných skupin zcela absentovaly. Doporučuji vybavit všechny koupelny a toalety uzamykatelnými zámky tak, aby byla všem dětem zajištěna dostatečná míra soukromí. Vhodným řešením jsou bezpečnostní otočné zámky, které lze v případě potřeby otevřít i zvenčí. Takové uzamykání je zcela účelné, neboť je zajištěno soukromí, a v případě nežádoucí či mimořádné události se personál bez obtíží dostane k osobě nacházející se na toaletě či v koupelně.

Opatření:

- 4) Vybavit koupelny a toalety uzamykatelnými mechanismy (do 1 měsíce).**

---

11 MYŠKOVÁ, Lucie et al. *Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče a standardy kvality služeb ambulantních středisek výchovné péče*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2018. ISBN 978-80-7481-223-1 (dále jen „Standard“). Standard 2.22.

Pobyt dítěte v zařízení

---

3. Provázanost výchovného ústavu a střediska výchovné péče

Jak již bylo zmíněno, v budově areálu se nachází kromě výchovného ústavu i internátní oddělení střediska výchovné péče. V době návštěvy byly dvě z dětí umístěných do střediska výchovné péče ubytovány na skupinách výchovného ústavu (spolu s ostatními dětmi z výchovného ústavu).

Dítě D. bylo do střediska výchovné péče přijato dne 12. 6. 2019. Ústavní výchova mu byla nařízena s tím, že do 30. 6. 2019 (tj. do ukončení povinné školní docházky) ji bude vykonávat ve středisku výchovné péče a od 1. 7. 2019 dojde k jeho přemístění do výchovného ústavu. Dítě E. bylo do střediska výchovné péče přijato dne 28. 4. 2019 na základě smlouvy o dobrovolném pobytu.

Pracovníci Kanceláře se s oběma dětmi setkali při návštěvě jednotlivých výchovných skupin. Personál následně potvrdil, že obě děti jsou zde ubytovány, ačkoliv spadají pod středisko výchovné péče, nikoliv pod výchovný ústav. U dítěte D. personál argumentoval nutností změny pobytu během krátkého časového pobytu (přesun po 14 dnech od přijetí ze střediska výchovné péče do výchovného ústavu). Co se týče pobytu dítěte E., tak personál k jeho pobytu na středisku výchovné péče udával různé důvody.¹²

Výchovná péče a program volnočasových aktivit je dle sdělení personálu dětem zajišťován v rámci střediska výchovné péče, nikoli ve výchovném ústavu.

Rozumím důvodům, pro které bylo do výchovného ústavu umístěno dítě D. (snaha o aklimatizaci dítěte na prostředí výchovného ústavu, do kterého se stejně po 14 dnech přemístí). U dítěte E. je situace méně přehledná. Ačkoliv nemám informace o tom, že by dětem nebyla zajištěna odpovídající péče, či že by byly vystaveny riziku špatného zacházení, **pokládám za nutné upozornit na nezákonnost této praxe. O umístění dítěte do výchovného ústavu může rozhodnout pouze soud.**¹³ Zároveň dochází k nežádoucí stigmatizaci dítěte. Dítě může tuto situaci vnímat jako rezignaci na jeho možný posun či jako určité předurčení jeho dalšího působení. **Doporučuji, aby nedocházelo ke směšování dětí z těchto dvou rozdílných zařízení a děti ze střediska výchovné péče nebyly umísťovány do výchovného ústavu a naopak.**

---

12 Někteří pracovníci uváděli, že dítě se zde nachází, neboť děti ve středisku výchovné péče jsou věkem mladší. Jiný pracovník uváděl, že dítě vstává dříve než děti na středisku výchovné péče, a tak by ostatní děti ráno rušilo.

13 Podle § 14 zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy je pobyt ve výchovném ústavu určen pouze pro děti s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou.

4. Pobyt dítěte mimo zařízení

Školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy musí vytvářet podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti.¹⁴ Dítě podléhá režimovým opatřením zařízení, do něhož bylo umístěno, avšak jejich nastavení musí současně respektovat zákonem zaručená práva dítěte. Zákon o ústavní nebo ochranné výchově explicitně formuluje práva dětí s nařízenou ústavní výchovou na kontakt s vnějším světem a rodinou,¹⁵ přičemž stanovuje také podmínky, za kterých může dojít k jejich omezení.¹⁶

4.1 Tzv. motivační dovolenky

Podle vnitřního řádu jsou dětem v jednom kalendářním měsíci povoleny zpravidla dva víkendové pobyty mimo zařízení. Další pobyty mimo zařízení jsou součástí pozitivní motivace dítěte na základě výchovného a vzdělávacího hodnocení, za předpokladu dobrovolného a negativního testu na přítomnost návykových látek.¹⁷

Pracovníci i děti v rozhovorech potvrdili dodržování této praxe. Děti mohou odjet ze zařízení na víkend k rodině dvakrát do měsíce (tento pobyt je označován personálem i v dokumentaci jako tzv. řádná dovolenka); častější pobyty dítěte mimo zařízení jsou vázány na výsledky týdenního hodnocení dítěte a negativní výsledek testu na přítomnost návykových látek (tzv. mimořádná či motivační dovolenka).

Musím upozornit, že pokud personál **váže možnost pobytu dítěte u rodiny na jeho chování**, tak se jedná o **neodůvodněné porušování jeho práv**. Právo dítěte na respektování soukromého a rodinného života zaručuje čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách¹⁸ a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.¹⁹ Jedním z jeho projevů je právo na osobní styk rodiče s dítětem, které je součástí rodičovské odpovědnosti a omezit je může pouze soud.²⁰ Možnost pobytu dítěte u rodiny nelze

---

14 Viz § 1 odst. 1 zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

15 Jedná se zejména o právo dítěte na udržování kontaktu s blízkými osobami, právo přijímat s vědomím pedagogického pracovníka zařízení návštěvy a právo na samostatné vycházky. Tato práva jsou ustanovena v § 20 odst. 1 písm. n) až p) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

16 Tato práva lze částečně omezit pouze prostřednictvím udělení opatření ve výchově podle § 21 odst. 1 písm. c) a e) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

17 Vnitřní řád, str. 12.

18 Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8.

19 Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky.

20 Ustanovení § 858 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

podmiňovat či omezovat s odkazem na chování dítěte, případně organizační limity zařízení.²¹ **Zásadně tak není možné využívat pobyty dítěte u rodiny jako odměnu.**

Návaznost motivačního režimu na povolení pobytu u rodičů hodnotím z hlediska emoční vazby dítěte na rodinu jako nevhodnou výchovnou metodou. Pobyt dítěte u rodiny nelze vnímat jako ústřední motivační prvek. Mělo by se jednat o součást celkové výchovné práce s dítětem, do níž je zahrnuta i rodina. Zpětná vazba dítěte z pobytu u rodičů je důležitým sdělením a ukazatelem pro další práci s dítětem.

Ohledně testování dětí na přítomnost návykových látek jako podmínku odjezdu na motivační dovolenku pojednávám samostatně v kapitole *Testování dětí na přítomnost návykových látek*.

Opatření:

5) Nevázat pobyty dětí u rodiny na motivační systém (průběžně).

4.2 Nepovolování pobytu mimo zařízení

V dokumentaci dětí bylo nalezeno několik opatření ve výchově, kterými byl dětem z důvodu nevhodného chování zcela zrušen, případně posunut termín odjezdu již schváleného víkendového pobytu mimo zařízení.²²

Tato praxe je **v rozporu se zákonem**. Ředitel zařízení je sice oprávněn rozhodnout o povolení, nebo zamítnutí žádosti o povolení pobytu dítěte mimo zařízení, avšak může tak učinit **pouze prostřednictvím rozhodnutí v oblasti státní správy, nikoliv uložením opatření ve výchově**.²³

Při rozhodování o povolení/zamítnutí žádosti o povolení pobytu dítěte mimo zařízení se jedná o řízení ve smyslu § 44 a násl. správního řádu.²⁴ Takovému rozhodnutí přitom vždy musí předcházet vyjádření OSPOD, obsahující souhlasné či nesouhlasné stanovisko k požadovanému povolení pobytu dítěte mimo zařízení.²⁵ V případě zamítnutí žádosti

---

21 Bližší viz Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. *Veřejný ochránce práv - ombudsman* [on-line]. Brno: © Kancelář veřejného ochránce práv [cit. 2019-08-26]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/2012_skolska-zarizeni.pdf, 2011, část VI., kapitola 6 Kontakt s vnějším světem a s rodinou písm. b) Zvláštní význam kontaktu dítěte s rodinou.

22 Pro ilustraci uvádím několik příkladů: Dítěti B. byl opatřením ve výchově ze dne 18. 10. 2018 za opakované kouření na budově ve večerních a nočních hodinách **posunut odjezd na dovolenku o jeden den**. Opětovně za opakované kouření na budově ve večerních a nočních hodinách mu byla opatřením ve výchově ze dne 22. 10. 2018 **zrušena řádná dovolená ve dnech 26. - 30. 10. 2018**. Dítěti C. byla za opakovaný pozdní návrat ze školy, toulání se a neplnění základních povinností opatřením ve výchově ze dne 7. března 2019 **zrušena dovolená** ve dnech 22. - 24. 3. 2019.

23 Ustanovení § 23 odst. 1 písm. a) ve spojení s § 24 odst. 3 písm. e) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

24 Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

25 Ustanovení § 29 odst. 6 písm. e) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

o povolení pobytu je ředitel povinen vyhotovit rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 67 a násl. správního řádu.

Důvodem pro nepovolení pobytu u rodičů (případně jiných osob) by mělo být pouze skutečně nevhodné prostředí nebo chování rodičů, nikoliv chování dítěte v zařízení. Ředitel by měl k nepovolení pobytu dítěte u rodiny přistoupit, jen pokud tento pobyt není v jeho zájmu, či ho dokonce poškozuje.

Opatření:

- 6) V případech zamítnutí žádosti o povolení pobytu dítěte mimo zařízení vydávat rozhodnutí ve správním řízení (průběžně).**

4.3 Povolování pobytu mimo zařízení nezaopatřeným osobám

V dokumentaci osoby A. se nacházelo povolení k pobytu dítěte mimo zařízení v době od 10. 5. 2019 do 12. 5. 2019. Osoba A přitom v zařízení pobývá od 7. května 2019 na základě smlouvy o dobrovolném pobytu a je tzv. nezaopatřenou osobou. Termín nezaopatřené osoby je vymezen v § 2 odst. 6 zákona o ústavní nebo ochranné výchově a je odlišný od termínu dítě, který je vymezen v § 1 odst. 2 téhož zákona.

Upozorňuji, že zákonná ustanovení upravující pravomoc ředitele povolit pobyt dítěte mimo zařízení se vztahuje pouze na děti, nikoliv na tzv. nezaopatřené osoby.²⁶ Praxi, kdy je pobyt těchto osob mimo zařízení vázán na souhlas ředitele, hodnotím jako nezákonnou.

Opatření:

- 7) Upustit od povolování pobytu mimo zařízení u nezaopatřených osob (bezodkladně).**

5. Testování dětí na přítomnost návykových látek

Ředitel zařízení je oprávněn v zájmu úspěšné výchovy dětí nařídit vyšetření dítěte, zda není ovlivněno alkoholem nebo jinou návykovou látkou.²⁷

5.1 Testování na vlastní žádost

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, negativní výsledek testu na přítomnost návykových látek je nutnou podmínkou pro povolení odjezdu dítěte na tzv. motivační dovolenku.

Testování dětí v zařízení je koncipováno jako „dobrovolné“. Podkladem pro testování je formulář, na kterém děti označují, zda souhlasí, či nesouhlasí s testováním na svou vlastní

---

²⁶ Ustanovení § 23 odst. 1 písm. a) a ustanovení § 2 odst. 6 zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

²⁷ Ustanovení § 23 odst. 1 písm. n) zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

žádost (obr. 4).²⁸ V případě neudělení souhlasu se na výsledek testu pohlíží jako na pozitivní. Pokud se dítě přizná, že návykovou látku požílo, učiní se o tom záznam do formuláře. Podle dokumentace se v některých případech po přiznání dítěte test provedl, ve většině případů se však od testování upustilo (testování bylo v těchto případech vždy vyhodnoceno jako pozitivní).

---

28 V dokumentu se dítě vyjadřuje, zda souhlasí, či nesouhlasí s následujícím: „Na vlastní žádost a s mým vlastním souhlasem chci být testován na přítomnost návykových látek v mém těle. Jsem si vědom, že pokud test odmítnu, bude toto považováno jako pozitivní vyhodnocení testu, se všemi opatřeními, které z toho vyplývají.“ Dítě v dokumentu označí, zda s tímto prohlášením souhlasí, či nesouhlasí a dokument podepíše. Dokument následně podepíše i vychovatel (pedagog).

JMÉNO A PŘÍJMENÍ KLIENTA: [redacted]

V prohlášení ohledně testu na přítomnost návykových látek uvádím následující:
Dne 25.4. jsem na vyžádání se mi dal provést

Na vlastní žádost a s mým vlastním souhlasem chci být testován na přítomnost návykových látek v mém těle. Jsem si vědom, že pokud test odmítnu, bude toto považováno jako pozitivní vyhodnocení testu, se všemi opatřeními, které z toho vyplývají.

Vyjádření klienta : ~~SOUHLASÍM~~ X NESOUHLASÍM (nehodící škrtněte)

Výsledek testu : POZITIVNÍ X ~~NEGATIVNÍ~~ (nehodící škrtněte)

Podpis vychovatele (pedagoga) : [redacted] [signature]

Podpis chlapce : [redacted]

V Hostinném dne ...25.4.2019

Obr. 4 Formulář souhlasu dítěte s testováním

Domnívám se, že **zařízení tímto způsobem porušuje zákon**. K nařízení testování dítěte je oprávněn pouze ředitel zařízení. Dítě je povinno se výzvě k testování podrobit.²⁹ Jedinou podmínkou k nařízení testování je existence důvodného podezření, že dítě užilo alkohol či jinou návykovou látku.³⁰

²⁹ Ustanovení § 20 odst. 2 písm. e) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

³⁰ Ustanovení § 20 odst. 1 písm. d) zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.

Testování v zařízení probíhá plošně, bez podezření na užití návykové látky ze strany dítěte a na základě „dobrovolné“ žádosti, ke které je dítě fakticky donuceno. Ředitel testování nenařizuje, na formuláři je pouze jméno a podpis dítěte a podpis pedagogického pracovníka. **Doporučuji od této praxe upustit.**

Opatření:

- 8) Upustit od podmínky povinného testování dítěte jako předpokladu jeho odjezdu na dovolenou (bezodkladně).**
- 9) Testování nařizovat pouze v případě důvodného podezření, že dítě užilo alkohol či jinou návykovou látku (průběžně).**
- 10) Testování realizovat pouze na základě nařízení ředitele zařízení (průběžně).**

5.2 Realizace testování

Podle sdělení personálu testování na přítomnost návykových látek provádějí sami pedagogičtí pracovníci přímo v zařízení.

Tento postup shledávám v rozporu se současnou právní úpravou. Ohledně samotného provedení testování zákon o výkonu ústavní výchovy mlčí,³¹ proto se uplatní pouze zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů. Podle něho může dítě či zletilého klienta orientačně testovat zdravotnický pracovník, případně další osoby.³² Odborně testovat potom může pouze poskytovatel zdravotních služeb, který splňuje podmínky pro provedení tohoto vyšetření v rámci jím poskytovaných zdravotních služeb.³³ **Žádná jiná osoba není žádným právním předpisem k testování oprávněna,** tedy ani ředitel školského zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, natož potom jím pověřený ať již pedagogický či jiný pracovník.

K ospravedlnění tohoto postupu nemůže v žádném případě sloužit ani případný souhlas zákonného zástupce.³⁴

Opatření:

- 11) Upustit od testování dětí na přítomnost návykových látek ze strany pedagogického personálu (bezodkladně).**

---

31 Nepočítám-li povinnost poskytovatele zdravotních služeb vyhovět žádosti ředitele zařízení o testování konkrétního dítěte či zletilého klienta podle § 38 odst. 2 zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

32 Ustanovení § 22 odst. 1 zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.

33 Ustanovení § 22 odst. 2 zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.

34 V dokumentaci dětí se nacházel dokument „Souhlas zákonného zástupce nezletilého žáka s orientačním testováním žáka na přítomnost OPL“, ve kterém zákonný zástupce vyjadřuje „souhlas s možností orientačního testování přítomnosti návykových látek v organismu mého syna (dcery), existuje-li důvodné podezření z požití návykové látky a možného ohrožení jeho (její) zdraví“.

6. Průběh dne

V zařízení se každý školní den koná ve 14:00 hod. tzv. „předávání dětí“, kdy děti přecházejí z dopoledního školního vyučování do odpoledního programu na skupinách. Účelem tohoto předání je výměna informací o dosavadním a plánovaném průběhu dne mezi personálem a dětmi a mezi personálem navzájem.

Pracovníci Kanceláře byli v době návštěvy tomuto předávání přítomni. Učitelé, vychovatelé, ostatní odborní pracovníci a děti se před 14:00 hod. shromáždili na chodbě v patře. Personál se postavil na jednu stranu ke stěně, děti k protější straně. Veškeré informace zaznívaly pouze ze strany personálu. Učitelé (v tomto případě i vychovatelé) informovali o průběhu dopoledne a vychovatelé sdělovali, jaký je plán na zbytek dne. Děti se do průběhu předávání nikterak nezapojovaly. Celé „předávání“ trvalo asi 15 minut; podle sdělení personálu se jednalo o obvyklou podobu jeho průběhu.

Na pracovníky Kanceláře působilo toto předání svou strohostí a formálností dojmem „nástupu vojáků před své nadřízené“. **Navrhují, aby se tato výměna informací realizovala ve vhodnější podobě. Namísto nástupu na chodbě a následného předávání informací ve stoje zvolit setkání formou posezení ve vhodných prostorech.**³⁵ Domnívám se, že to přispěje k uvolněnější atmosféře a zbaví průběh předávání atmosféry „vojenského nástupu“.

7. Ukládání opatření ve výchově

Dětem může být v závislosti na jejich chování uloženo opatření ve výchově (pozitivní i negativní), které musí splňovat zákonem stanovené podmínky.³⁶

V osobních spisech dětí se nacházelo pouze minimální množství negativních opatření ve výchově. Pracovníci v rozhovoru uvedli, že se snaží dětem ukládat opatření ve výchově co nejméně a působit na ně jinými výchovnými prostředky, což oceňuji.

Rovněž chci vyzdvihnout, že **dětem nejsou ukládána opatření ve výchově za útky** (v jiných zařízeních jsem se setkala s automatickým ukládáním opatření ve výchově, typicky několikátýdenních omezení samostatných vycházek). Personál naopak vnímá pozitivně, že se dítě navrátilo a místo „potrestání“ s ním vedou rozhovor o důvodech jeho útěku.

Ačkoliv se v dokumentaci nenacházelo velké množství opatření ve výchově, některá z těchto opatření **shledávám v rozporu se zákonnou úpravou**. O opatřeních ve výchově spočívajících v zákazu víkendových pobytů pojednávám v kapitole *Pobyt dítěte mimo zařízení*.

---

35 Vhodným prostorem je například kancelář vedoucího vychovatele, před níž se setkání realizovalo a která v průběhu návštěvy pracovníků Kanceláře sloužila jako jejich zázemí. Přítomnost pracovníků Kanceláře však podle sdělení personálu nebyla důvodem, proč se předání nerealizovalo v této místnosti. Místnost je přitom účelně vybavena nábytkem k setkávání větší skupiny osob.

36 Ustanovení § 21 zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

Dítě C. obdrželo dne 22. 5. 2019 za kouření na pokoji zákaz vycházky dne 28. 5. 2019 a 5 hodin prací ve venkovních prostorách výchovného ústavu. **Upozorňuji, že dětem je možno ukládat pouze taková opatření ve výchově, která presumuje zákon;** opatření ve výchově spočívající ve výkonu domácích, či jiných prací, zákon nezná.

Opatření:

12) Ukládat jen taková opatření ve výchově, která připouští zákon o ústavní výchově (průběžně).

7.1 Ukládání opatření ve výchově tzv. nezaopatřeným osobám

Opatření ve výchově je možné podle § 21 zákona o ústavní nebo ochranné výchově ukládat pouze dětem. Obdobně jako u povolování pobytu mimo zařízení (viz výše) se toto ustanovení vztahuje pouze na děti, nikoliv na tzv. nezaopatřené osoby.

V osobním spisu osoby A je záznam o opatření ve výchově ze dne 22. května 2019, a to „zákaz vycházky dne 28. 5. 2019 a odpracování 5 hodin ve venkovních prostorách výchovného ústavu“. Jak již bylo zmíněno výše, tak osoba A v zařízení pobývá od 7. května 2019 na základě smlouvy o dobrovolném pobytu a je tzv. nezaopatřenou osobou.

Ukládání opatření ve výchově osobám, které se v zařízení nachází na základě smlouvy o dobrovolném pobytu, nemá v zákoně žádný podklad. Již můj předchůdce upozorňoval zařízení, aby neuplatňovala vůči nezaopatřeným osobám v režimu § 2 odst. 6 zákona o ústavní výchově opatření ve výchově. Tím samozřejmě zařízení nemá rezignovat na požadování plnění povinností ze strany nezaopatřené osoby. Za jejich případné porušení však lze uplatnit pouze sankce vyplývající ze smluvního vztahu mezi ní a zařízením.

Opatření:

13) Neukládat opatření ve výchově nezaopatřeným osobám (bezodkladně).

8. Stravování

Zaměstnanci zařízení mohou zajišťovat stravování za pomoci dětí obdobně jako v rodině, zejména snídaně, svačiny, celodenní stravování o víkendech, v době svátků apod. s tím, že současně mohou provádět nákup potravin.³⁷

Děti v zařízení se přes týden stravují ve společné jídelně, která se nachází v přízemí budovy, přičemž stravu jim zajišťuje personál. Samostatně si děti připravují stravu pouze v neděli a o státních svátcích. Sloužící vychovatelé na jednotlivých výchovných skupinách se dopředu domluví s dětmi na jídelníčku a poté s jejich pomocí nakoupí a uvaří. Vnitřní řád

---

³⁷ Viz ustanovení § 2 odst. 2 vyhlášky, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních.

stanoví, že po domluvě s hospodářkou lze stanovit i jiný den v týdnu, kdy se bude strava realizovat tímto způsobem.

Doporučuji zařízení zvážit, zda nerozšíří praxi, kdy si děti v neděli samostatně vaří i na soboty, potažmo i na ostatní dny v týdnu, kdy si děti mohou samostatně připravovat alespoň večeře. Dětem se tímto podstatně rozšíří možnost podílet se na výběru a přípravě každodenní stravy, což je jednou ze žádoucích příprav na budoucí samostatný život po odchodu ze zařízení. Děti tak částečně přirozeným způsobem přejímají odpovědnost za své denní povinnosti, jsou stavěny před nutnost volby a rozhodování v každodenních záležitostech a osvojují si potřebné životní dovednosti. Takový postup standardy doporučují jako dobrou praxi.³⁸

Zapojováním dětí do přípravy stravy se zároveň stravování přeneso více přímo na výchovné skupiny. Společné stravování na výchovné skupinách přispívá k tomu, že zařízení připomíná běžnou domácnost více než ústavní zařízení. Usedání rodiny ke společnému jídlu je často nejenom společenským rituálem v rodinách, ale i stabilizačním prvkem pro dítě (může zde zároveň docházet k posilování vztahů mezi dětmi v rámci výchovných skupin).

V souvislosti s přípravou stravy děti v rozhovorech uvedly, že v den, kdy se vrací z pobytu od rodiny, již nedostávají žádnou stravu. Vzhledem k tomu, že děti mohou mít po příjezdu hlad (některé děti přijíždí z relativně velké dálky) a další jídlo je jim poskytnuto až následující den, doporučuji, aby jednotlivé výchovné skupiny byly vždy vybaveny pro tyto případy základními potravinami.

Opatření:

- 14) Podporovat děti v samostatné přípravě jídel; přenést stravování v co největší míře přímo na jednotlivé výchovné skupiny (průběžně).**
- 15) Vybavit domácnosti na jednotlivých výchovných skupinách základními potravinami pro případ hladu dětí vracejících se z víkendového pobytu mimo zařízení (bezodkladně).**

---

³⁸ Standardy 2.28 a 2.29.

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně	<ul style="list-style-type: none"> • Upustit od povolování pobytu mimo zařízení u nezaopatřených osob (opatření č. 7) • Upustit od podmínky povinného testování dítěte jako předpokladu jeho odjezdu na dovolenou (opatření č. 8) • Upustit od testování dětí na přítomnost návykových látek ze strany pedagogického personálu (opatření č. 11) • Neukládat opatření ve výchově nezaopatřeným osobám (opatření č. 13) • Vybavit domácnosti na jednotlivých výchovných skupinách základními potravinami pro případ hladu dětí vracejících se z víkendového pobytu mimo zařízení (opatření č. 15)
Do 1 měsíce	<ul style="list-style-type: none"> • Vybavit koupelny a toalety uzamykatelnými mechanismy (opatření č. 4)
Do 3 měsíců	<ul style="list-style-type: none"> • Odstranit zábrany z oken (opatření č. 3)
Průběžně	<ul style="list-style-type: none"> • Umožňovat dětem, aby si mohly uzamykat svůj pokoj (opatření č. 1) • Nevázat pobyty dětí u rodiny na motivační systém (opatření č. 5) • V případech zamítnutí žádosti o povolení pobytu dítěte mimo zařízení vydávat rozhodnutí ve správním řízení (opatření č. 6) • Testování nařizovat pouze v případě důvodného podezření, že dítě užilo alkohol či jinou návykovou látku (opatření č. 9) • Testování realizovat pouze na základě nařízení ředitele zařízení (opatření č. 10) • Ukládat jen taková opatření ve výchově, která připouští zákon o ústavní výchově (opatření č. 12) • Podporovat děti v samostatné přípravě jídel; přenést stravování v co největší míře přímo na jednotlivé výchovné skupiny (opatření č. 14)
Spolu s vyjádřením ke zprávě	<ul style="list-style-type: none"> • Sdílet, jakým způsobem bude zařízení řešit stávající stavební uspořádání výchovných skupin (opatření č. 2)